

Atalari kız hırsızı olarak meşhurdur. Nesli tükenmiş ilk hayvanlar âleminin cılız kalıntıları olan bu sürüngenlerin menşei aslında Orta Amerika Kıtasına kadar gider.

Basilisk denen bu hayvan masal dünyasının ejderhalarına benzeyen devleridir. Küçük kızları çalar ve takipçilerine bir-cik silâhi olan sabit —dehşet uyandıran— bakışı ile karşı koyar. Bu bakış insanı kötürüm edebilecek kadar dehşet uyandırmıştır. Rivayete göre çok çok eski zamanlarda bir tek insan, bir genç delikanlı bu ejderhayı yenebilmiş. Devın yüzüne bir ayna tutunca, dev korkudan donakalmış.

Sürüngenler âlemi bugün hâlâ hayvanlar âleminin en az araştırılmış olan saha-larından biridir. Basilisk denilen bu ejderhanın bir örneği Panama ve Kostarika-da yaşıyor. Bu, şüphesiz masallarla örül-müş dev sürüngenin dumura uğramış bir kalıntısıdır. Miğferli Basilisk denen 80 cm boyundaki bu sürüngen, Leguan ve Gec-ko'nun yakın akrabasıdır. Sürüngenin derisi yeşil, nasırlı ve sırtı boyunca testere gibi dişli bir zırh vardır. Erkeğinin başın-da horoz ibiği gibi bir hotoz bulunur. Büt-ün bunlara sabit ve sarı bir çift göz de ilâve ederseniz, biyologların bu zararsız sürüngenlere neden Basilisk (Ejderha) is-mini verdikleri anlaşılır.

Kızları çalan ejderlerin kalıntıları olan Helmbasilisk'ler bugün Orta Amerika dev-letlerinin ormanlık bölgelerinde yaşarlar. Göllerin ve nehirlerin kenarlarındaki ha-yata iyi intibak ederler. Yüzebilirler, dala-bilirler, çalılıklara çabucak gizlenebilir, saldırınlara karşı koyabilirler ve avlarını hem suda hem de karada ararlar. Bir Miğ-ferlibasilisk (Helmbasilisk) düşmanını şa-yet korkutma metodu ile uzaklaştırılmaz-sa, kurtuluşu kaçmakta bulur. Çoğukez su-ya atlar. İyi ve cesaretli bir kavgacı değil-dir. Düşmanları ile karşılaşmaktansa ten-halarda rahat rahat yalnız yaşamayı ter-cih eder.

Garip Yaratıklar :

Sadece bahçe kertenkelelerini gören bir kimse güney bölgelerdeki sürüngenler türünün çeşitliliği karşısında hayretler içinde kalır. Bunların sayısız misalleri var-dır : Meselâ boyunlarında testere gibi dişli,

şemsiye biçiminde yakaları olan Krage-nesche (Yakalı sürüngen) ler. Yakalayıcı, yapışkan parmakları ve tırmanmasını sağ-lamak için çengel tırnakları olan Gecko-lar. Yan taraflarındaki deri kıvrımlarını kanat gibi germek suretiyle ağaçtan ağaca kayarak uçan Flugdrachen'ler ve daha ni-ce çeşitler vardır. Biyologlar, sürüngenler-deki bu hemen hemen acayip şekil bollu-ğunu şöyle izah ediyorlar : Bahis konusu olan hayvanlar, beden sıcaklıkları değişen hayvanlardır. Beden sıcaklıkları sabit de-ğildir, mevsimlere göre değişir ve daha soğuk havalarda uyuşur, hareketsizleşirler.

Sıcakta Mesken :

Yayılmaları ve çoğalmaları ancak sıcak bölgelerde mümkündür. En değişik sürün-gen çeşitleri şüpesiz oralarda ormanın her köşesini, yakaları ve suları benimse-diler ve böylece kaynaşmaya başladılar. Buna rağmen onlar çok zengin ve çok da-ha çeşitli bir hayvanlar âleminin — şu es-ki devirlerin dev soryen'lerinin zavallı ka-lıntılarıdır. Yirmidört metre uzunluğun-daki devler, Dinosaurier denilenler, beş metre yüksekliği olan Iguanodon ve açıldı-ğı zaman kanatlarının uzunluğu yedi met-reyi bulan Pteranodon bunlardan sayılır. Bunların hepsi zaman döneminden takri-ben 60-180 milyon yıl evvel Jura ve Te-beşir devirlerinde yaşıyorlardı. Onların ne-sillerinin neden tebeşir devri sonunda tü-kendiği hâlâ tartışmalıdır.

Açlık İstilasatı :

Paris Millî Müzesinin tabiat bilimleri profesörü Jean Dorst bu devlerin nesille-rinin tükenme nedenlerini şöyle izah edi-yor : Bu hayvanlar yaşayabilmek için gün-de 24-25 saat yemek mecburiyetinde-dirler. Yeryüzünde memeli hayvanların iyi-ce yayıldığı zamanlar, açlık son haddini bulmuştu. Bu durumda başkalarını yene-rek kendi hayatlarını devam ettirmek için sürüngenlerin kâfi derecede kuvvetli olma-dıkları kanısına karşı birçok ilim adamları bu durumun onların müşkülpeşent ol-malarında bulur. Sürüngenler ve onların değişikliklere uğrayan çeşitleri yine de 110 milyon yıldan fazla yaşamışlardır.

Sürüngenlerin yaşama kabiliyeti bugün tamamen başka bir şekil de kendini gös-

TÜRKİYE
BİLİMSEL ve TEKNİK
ARAŞTIRMA MERKEZİ
KÜTÜPHANESİ

Miğferli Basilisk'in sabit bakışı : Dünya tarihinin en eski zamanlarında hücum eden düşmanını kötürüm edebilecek kadar dehşet uyandırırdı. Bugün bu Basilisk'ten tamamiyle zararsız bir kıyı sakini geriye kalmıştır. Çok evvelki mücadeleci tabiatından hiçbir şeye sahip değildir artık.

terir. Kopan uzuvlarını yeniden tamamlayabilirler. Düşmanı kendine çok yaklaşan bir kertenkele, hayatına zarar vermeksizin kolayca kuyruğunu bırakır. Bir kaç hafta içinde, kaybolan uzvu yeniden teşekkül eder. Semenderler de, tesadüfen bir kuş tarafından oyulan bir göz yeniden teşekkül eder. Sürüngenlerde, bu kaybolan uzuvların yeniden teşekkül etme kabiliyetini daha 18. asırda İtalyalı biyoloji bilgini Spallanzani ispat etmiştir. Bir göl semenderinin ayağının birini koparır. Yenişi yerine gelir. Tekrar koparır ve ayak yeniden büyür. Reptillerin, kopan uzuvlarını yeniden tamamlama gibi bir kabiliyete sahip olduklarını ispat etmek için Spallanzani bu deneyini altı ay sürdürmüştür. Bu altı aylık deney süresince semender cem'an 1374 adet ayak yeniden hasıl etmiş.

İsa kertenkelesi denilen bu sarı gözlü Basilisk, Reptillerle meşgul olmanın ne kadar enteresan olduğunu isbat eden misallerden sadece bir tanesidir. Buna rağmen reptillerin birçoğu hâlâ bir muamma olarak önümüzde durmaktadır. Meselâ onların duyu organları şimdiye kadar çözülemiyen teçhizatlardır. Bu organlarının varlığını ispat eden bir emare henüz yoktur. Sadece, Reptillerin temsilcisi olan Basilisk'ler de kuvvetli bir yön tayin etme kabiliyetinin varlığı bilinmektedir.

Bu sebeple, Şikago'nun Brookfield Hayvanat Bahçesinde üretilebilen Kalkanlı Basiliskler, çözülmesi icap eden bilmece-ler olarak bulunmaktadır.

HOBBY'den
Hüseyin TURGUT